

**Paradigma taxonomică a hotărârii judecătorești.
Principii și particularități din perspectiva unor categorii speciale de
hotărâri judecătorești**

**The taxonomic paradigm of judicial decisions.
Principles and particularities from the perspective of certain special
categories of judicial decisions**

Av. drd. **Lucian POP***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

This study highlights the taxonomic paradigm of judicial decisions by presenting judicial decisions with a grace period, which ensure the prevalence of the equitable nature of the grace period, but also reveal the legitimacy of the de lege ferenda proposal, in the sense of establishing the maximum duration of the grace period in the current Romanian Civil Procedure Code, with a normative reference to Article 1244, paragraph 2 of the French Civil Code, which regulates the enforcement of obligations arising from a contract or other legal act, establishing a rule regarding the deadlines for the performance of these obligations.

Judicial decisions rendered based on the recognition of claims, with the normative revival of Article 436 of the Civil Procedure Code, are not endowed with res judicata authority, as their pronouncement results from an act of disposition by the defendant, reflected in the judicial decision, asserting their enforceable character by law, in accordance with Article 488, paragraph 1, item 9 of the Civil Procedure Code. Similarly, decisions that approve the agreement of the litigating parties (interim decisions) represent only procedural garments that the parties' agreement takes on, undeniable authentic records without res judicata authority.

Keywords: *taxonomic paradigm of judicial decisions; judicial decisions with a grace period; judicial decisions rendered based on the recognition of claims, interim decisions; res judicata authority.*

Rezumat

*Prezentul studiu valorizează **paradigma taxonomică a hotărârii judecătorești**, prin prezentarea **hotărârilor judecătorești cu termen de grație** care asigură prevalența caracterului echitabil al termenului de grație, dar dezvăluie și legitimitatea propunerii de lege ferenda, în sensul edictării duratei maxime a termenului de grație în actualul Cod de procedură civilă român, având ca reper normativ art. 1.244 alin. (2) din Codul Civil francez care reglementează **executarea obligațiilor** care decurg dintr-un contract sau alt act juridic, stabilind o regulă referitoare la termenele de executare ale acestor obligații.*

***Hotărârile pronunțate în temeiul recunoașterii pretențiilor**, fiind recunoscut revirimentul normativ al art. 436 C. pr. civ., nu sunt înzestrate cu autoritate de lucru judecat, întrucât pronunțarea lor este rezultatul unui act de dispoziție al pârâtului, reflectat în hotărârea judecătorească, revendicându-și caracterul executoriu de drept, potrivit art. 488 alin. (1) pct. 9 C. pr. civ., după cum **hotărârile prin care se încuviințează convenția părților** litigante (hotărâri de expedient), reprezintă doar veșminte procedurale pe care le îmbracă învoiala părților litigante, înscrisuri autentice indeniabile fără autoritate de lucru judecat.*

Cuvinte-cheie: *paradigma taxonomică a hotărârii judecătorești, hotărâri judecătorești cu termen de grație, hotărâri pronunțate în temeiul recunoașterii pretențiilor, hotărâri de expedient, autoritate de lucru judecat.*

1. Preliminarii. Arc peste timp la Thomas Kuhn. Conceptualizarea *paradigmei*

Având în vedere contribuția sa epistemologică, prin lucrarea sa de referință, „*Structura revoluțiilor științifice*” editată în anul 1962, Thomas Kuhn revoluționează studiul asupra evoluției științei, prin validarea *paradigmei*, definite ca o viziune comună asupra realității împărtășită de o comunitate științifică, care include teorii, metode, valori și exemple de rezolvare a problemelor, determinând cadrul în care se desfășoară știința normală.

Kuhn afirmă că folosind aceste paradigme, cercetătorii contribuie la dezvoltarea științei normale, adică o perioadă de creștere cumulativă a științei. Dar se întâmplă să apară fenomene noi, necunoscute până atunci, care nu mai pot fi cercetate cu metodele paradigmei curente, deoarece aceasta nu poate oferi răspunsuri și explicații mulțumitoare, palpabile, științifice ale fenomenului nou apărut. Atunci comunitatea academică și procesul de cercetare intră în criză. În acest moment intervine schimbarea de paradigmă, adică are loc o **revoluție științifică**¹.

Așadar, **revoluția științifică** înseamnă înlocuirea unei paradigme cu o alta, care răstoarnă principiile vechii paradigme. Noua paradigmă cuprinde astfel un nou set de reguli și metode care vor fi folosite de către cercetători în procesul de cercetare până când și aceasta la rândul ei va intra în criză și va fi înlocuită de o altă paradigmă. Kuhn observă de altfel că noile paradigme se întemeiază contra curentului dominant în cercetare la un moment dat, merge în contra principiilor paradigmei curente, negându-i chiar principiile, tehnicile, și metodele de cercetare.

Valorizând conceptul de *paradigmă* în viziunea lui Thomas Kuhn, paradigma taxonomică a hotărârii judecătorești are menirea de a identifica principii comune și particularități ale unor categorii speciale (în sens *paradigmatic*) de hotărâri judecătorești care acreditează normativ și jurisprudențial caracterul eminentemente jurisdicțional al hotărârii judecătorești, cu implicații determinante asupra efectelor hotărârii judecătorești.

Din această perspectivă, hotărârile judecătorești cu termen de grație validează prevalența caracterului echitabil al termenului de grație, dar dezvăluie și legitimitatea propunerii de *lege ferenda*, în sensul edictării duratei maxime a termenului de grație în actualul cod de procedură civilă român, având ca reper normativ art. 1.244 alin. (2) din Codul civil francez care reglementează **executarea obligațiilor** care decurg dintr-un contract sau alt act juridic, stabilind o regulă referitoare la termenele de executare ale acestor obligații.

De asemenea, hotărârile pronunțate în temeiul recunoașterii pretențiilor, fiind recunoscut revirimentul normativ al art. 436 C. pr. civ., este *lipsită de autoritate de lucru judecat*, întrucât *pronunțarea ei este rezultatul unui act de dispoziție al părților, reflectat în hotărârea judecătorească*, revendicându-și caracterul *executoriu de drept*, potrivit art. 488 alin. (1) pct. 9 C. pr. civ., după cum hotărârile prin care se încuvințează convenția părților litigante (*hotărâri de expedient*), reprezintă doar veșminte procedurale pe care le îmbracă convenția părților litigante, *înscrieri autentice indeniabile fără autoritate de lucru judecat*.

2. Hotărâri judecătorești cu termen de grație. Preeminența caracterului echitabil al termenului de grație

Din perspectiva normativă a art. 397 alin. (3) C. pr. civ., în cazurile în care instanța poate da termen pentru executarea hotărârii, ea va face aceasta prin chiar hotărârea care dezleagă pricina, arătând și motivele pentru care a acordat termenul. Debitorul nu va putea cere termen de plată, dacă debitorului i s-a acordat un termen rezonabil de plată de către creditor ori a avut posibilitatea să execute într-un termen rezonabil, calculat de la data comunicării cererii de chemare în judecată, în conformitate cu

¹ T. Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 22.

prevederile art. 1.522 C. civ. și nici dacă la data pronunțării subzistă vreunul dintre motivele prevăzute la art. 675 alin. (1) C. civ.

Astfel, instanței judecătorești, prin autoritatea normativă i-a fost conferită o veritabilă putere de a acorda „termene de plată”, adică termene de grație, în considerarea unor motive plener întemeiate, invocate și dovedite de debitor, în considerarea stării lui precare sub aspect patrimonial, dar temporare, reprezentând, în esență, un act de clemență judecătorească² față de obligația datornicului de a executa hotărârea, în sensul amânării sau eșalonării dispuse de instanța de judecată.

Limitele normative ale art. 397 C. pr. civ. corespund art. 262 și art. 263 vechiul Cod pr. civ., cu sublinierea faptului că acordarea termenului pentru executarea hotărârii se realizează prin chiar hotărârea care dezleagă pricina, *ipso logico* constatând prin hotărârea condamnatorie obligația debitorului de a achita, instanța îi acordă acestuia, la cerere prin aceeași hotărâre, unul sau mai multe termene de plată, arătând *expressis verbis* motivele pentru care a acordat termenul.

Prin sintagma normativă „hotărâre care dezleagă pricina” se înțelege hotărârea prin care pricina este soluționată în fond, indiferent de etapa procesuală în care este pronunțată, așadar, inclusiv în recurs³, după cum termenul de grație nu se poate acorda decât prin hotărârea care dezleagă fondul dreptului, o asemenea cerere nu poate fi adresată instanței de executare, în caz contrar urmând a fi respinsă ca inadmisibilă⁴, singura excepție admisibilă ar fi aceea când titlul susceptibil de executare provine de la un alt organ de jurisdicție decât instanța judecătorească⁵.

Se impune a fi subliniat în acest context relevant, faptul că limitele normative ale art. 397 C. pr. civ. nu se răsfrâng asupra duratei termenului de grație, fiind o prerogativă a instanței de judecată fixarea rezonabilă a duratei, pentru a nu afecta nici interesele creditorului, însă tocmai în considerarea intereselor legitime ale creditorului, se impune, ***de lege ferenda*, edictarea duratei maxime a termenului de grație, având ca reper normativ art. 1244 alin. (2) din Codul civil francez care reglementează executarea obligațiilor care decurg dintr-un contract sau alt act juridic, stabilind o regulă referitoare la termenele de executare ale acestor obligații. În mod specific, alin. (2) prevede că, în cazul în care termenul de executare nu este stabilit în mod expres în contract sau prin lege, debitorul trebuie să îndeplinească obligația imediat după ce a fost cerut acest lucru de creditor.**

Puterea instanței de judecată de a acorda un asemenea termen este de ordine publică, astfel încât părțile nu pot conveni *ab initio* faptul că debitorul nu va putea solicita un termen de grație, iar renunțarea anticipată de către debitor la dreptul de a cere un termen de grație, manifestată ca manifestare de voință unilaterală este lovită de nulitate, după cum termenul de grație nu poate fi acordat când convenția părților cuprinde clauza rezolutorie expresă.

Din perspectiva dreptului datornicului de a renunța la termenul de grație, la încheierea convenției, într-o opinie minoritară s-a susținut faptul că instanța de judecată nu mai poate acorda termenul de grație, întrucât termenul este o favoare acordată datornicului la care acesta poate renunța, însă opinia majoritară a cântărit mai greu în logica juridică, în sensul în care, termenul de grație are un veritabil caracter de echitate, iar dacă renunțarea la acest termen ar fi valabilă, aceasta ar deveni o „clauză cu stil”, impusă de creditor datornicului atunci când se încheie convenția⁶, întrucât termenul de grație a fost stabilit de legiuitor pentru considerații umanitare, renunțarea anticipată a părților litigante la acordarea termenului de grație este nulă, instanța având prerogativa acordării lui chiar dacă debitorul renunță la acest termen.

În opinia noastră, prevalează caracterul echitabil al termenului de grație, cu atât mai mult cu cât puterea instanței de a acorda termenul de grație este ordine publică, motiv pentru care, ca manifestare a forței jurisdicționale, părțile litigante nu pot conveni *ab initio* faptul că debitorul nu va putea solicita un termen de grație, iar renunțarea anticipată de către debitor la dreptul de a cere un termen de grație, manifestată ca manifestare de voință unilaterală este lovită de nulitate.

² I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 37.

³ G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ediția a 2-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 569.

⁴ A se vedea C.A. București, s. a III-a, Decizia nr. 1915/2000, citată în A. Constanda, *Noul Cod de procedură civilă*, vol. II (coord. Gabriel Boroi), *op. cit.*, p. 864.

⁵ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 38.

⁶ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, p. 110.

În ipoteza normativă a acordării termenului de grație, executarea silită nu se poate realiza până la împlinirea aceluși termen, astfel cum prevede art. 674 C. pr. civ., iar dacă s-a acordat termenul de grație, debitorul poate fi decăzut din beneficiul termenului de plată, în cazurile și condițiile expres prevăzute de art. 675 C. pr. civ.

În acest context, se impune a fi subliniat faptul că debitorul nu este îndreptățit la acordarea termenului de grație dacă subzistă vreuna dintre următoarele situații prevăzute *expressis verbis* în cadrul normativ al art. 379 C. pr. civ. sau în sfera normativă a unor prevederi speciale:⁷

a) dacă debitorului i s-a acordat un termen rezonabil de plată de către creditor ori a avut posibilitatea să execute într-un termen rezonabil, calculat de la data comunicării cererii de chemare în judecată, în conformitate cu prevederile art. 1.522 C. civ. – caz nereglementat în vechiul Cod.

Astfel, conform procedurii punerii în întârziere a debitorului, creditorul, concomitent cu notificarea prin care solicită executarea obligației, trebuie să acorde debitorului un termen de executare, iar dacă acest termen nu a fost acordat, debitorul poate să execute obligația într-un termen rezonabil, calculat de la data comunicării notificării. În acest sens, cererea de chemare în judecată formulată de creditor, fără ca anterior debitorul să fi fost pus în întârziere, conferă debitorului dreptul de a executa obligația într-un termen rezonabil, calculat de la data când cererea i-a fost comunicată.

Constatăm faptul că noul Cod civil nu a preluat normativ interdicția din art. 44 al fostului Cod comercial în privința acordării termenului de grație în sfera obligațiilor comerciale, sens în care prevederile anterior invocate se aplică raporturilor juridice civile, indiferent dacă sunt implicați sau nu profesioniști;

b) dacă la data pronunțării subzistă vreunul dintre motivele prevăzute la art. 675 alin. (1) C. pr. civ., respectiv dacă debitorul se sustrage de la îndeplinirea obligațiilor care îi revin conform legii în scopul executării silite; debitorul risipește averea sa; debitorul este în stare de insolvabilitate îndeobște cunoscută sau, dacă prin fapta sa, săvârșită cu intenție sau dintr-o culpă gravă, a micșorat garanțiile date creditorului său ori nu le-a dat pe cele promise sau, după caz, încuviințate; alți creditori fac executări asupra averii lui;

c) dacă obligația derivă din plata unei cambii, a unui bilet la ordin sau cec, art. 97 din Legea nr. 58/1934 asupra cambiei și biletului la ordin și art. 78 din Legea nr. 59/1934 asupra cecului prevăzând expres că nu sunt admise termenele de grație, legale sau judecătorești.

Prin legi speciale se poate reglementa un regim juridic al amânării executării derogator de la cel instituit prin dispozițiile imperative ale art. 397 alin. (3) C. pr. civ., în sensul în care Ordonanța Guvernului nr. 22/2002 privind executarea obligațiilor de plată ale instituțiilor publice, stabilite prin titluri executorii; act normativ care permite instituției bugetare debitoare care, din motive temeinice privind realizarea atribuțiilor prevăzute de lege, nu își poate îndeplini obligația de plată să solicite instanței judecătorești care soluționează cauza acordarea, în condițiile legii, a unui termen de grație.

În acest context, se impune a fi subliniat faptul că termenul de grație începe să curgă de la comunicarea hotărârii judecătorești, întrucât efectele hotărârii se produc de la momentul comunicării ei, iar în ipoteza în care hotărârea care cuprinde termenul de grație a făcut obiect al apelului, termenul începe să curgă de la confirmarea ei de către instanța de apel.

Din această perspectivă, se cuvine a fi invocate prevederile art. 1.619 C. civ. care prevăd *expressis verbis* faptul „termenul de grație acordat pentru plata uneia dintre datorii nu împiedică realizarea compensației”, întrucât termenul de grație, prin raportare la o creanță exigibilă, nu împiedică mecanismul normativ al compensației legale, care nu numai că este în beneficiul datornicului, dar devenind creditor al creditorului său, dovedește implicit că are mijloace de plată.

Mai mult, termenul de grație nu conduce la încetarea cuantificării daunelor moratorii, creditorul realizând punerea în întârziere a debitorului său prin chiar cererea de chemare în judecată, iar de la acest moment procedural al punerii în întârziere, daunele moratorii curg până la achitarea efectivă a creanței⁸.

⁷ A. Constanda, *Noul Cod de procedură civilă, vol. II (coord. Gabriel Boro)*, op. cit., p. 864.

⁸ I. Deleanu, op. cit., p. 39.

În ipoteza solidarității debitorilor, instanța de judecată poate acorda termen de grație tuturor sau numai unora dintre ei, în același interval de timp sau pe perioade diferite de timp, având prevalență circumstanțele specifice fiecărui debitor, întrucât termenul de grație acordat numai unuia dintre datornicii solidari profită și celorlalți, dar în sensul în care ei nu pot fi obligați să achite decât datoria rămasă după scăderea celei pentru care s-a acordat termen de grație.

De asemenea, termenul de grație acordat datornicului principal este favorabil și garantului, *per a contrario*, în ipoteza în care garantul ar fi el însuși urmărit, ar solicita plata de la datornicul principal, după cum poate dobândi termen de grație și terțul care intervine pentru a achita, substituindu-se datornicului, în vederea subrogării în drepturile creditorului.

3. Hotărâri pronunțate în baza recunoașterii pretențiilor. Legitimitatea și autoritatea revirimentului normativ al art. 436 C. pr. civ.

În temeiul prevederilor imperative ale art. 436 C. pr. civ., când pârâtul a recunoscut în tot sau în parte pretențiile reclamantului, instanța, la cererea acestuia din urmă, va da o hotărâre în măsura recunoașterii. Dacă recunoașterea este parțială, judecata va continua cu privire la pretențiile rămase nerecunoscute, instanța urmând a pronunța o nouă hotărâre asupra acestora.

Codul de procedură anterior reglementa instituția hotărârilor parțiale prin dispozițiile art. 270, soluție verosimilă numai în ipoteza achiesării parțiale a pârâtului la pretențiile reclamantului, astfel că instanța de judecată, la cererea reclamantului, putea pronunța o hotărâre parțială în măsura recunoașterii.

Din această perspectivă, noutatea normativă instituită prin art. 436 C. pr. civ., se referă *in terminis* la faptul că pârâtul poate recunoaște chiar în tot pretențiile reclamantului, iar nu numai parțial, consecința acestei achiesări fiind aceea că instanța, la cererea reclamantului, va putea pronunța nu doar o hotărâre parțială, ci o hotărâre în baza recunoașterii pretențiilor, cu efect extinctiv pentru întregul raport juridic litigios. Pentru pârât, achiesarea la pretențiile reclamantului are semnificația intrinsecă a unui veritabil act procedural de dispoziție⁹, astfel încât, în virtutea producerii efectelor juridice legitime, mărturisirea judiciară trebuie să fie realizată personal sau prin mandatar cu procură specială, potrivit celor prevăzute de art. 81 C. pr. civ., în sensul în care „renunțarea la judecată sau la dreptul dedus judecătii, achiesarea la hotărârea pronunțată, încheierea unei tranzacții, precum și orice alte acte procedurale de dispoziție nu se pot face de reprezentant decât în baza unui mandat special ori cu încuviințarea prealabilă a instanței sau a autorității administrative competente”.

Cu privire la arhitectura semantică a art. 436 alin. (1) C. pr. civ., se cuvine a fi invocat un punct de vedere doctrinar determinant pentru înțelegerea plinară a textului și contextului juridic al achiesării, în sensul în care pe parcursul procesului civil, „oricare” parte poate, la modul general vorbind, să „achieseze” la ceea ce solicită adversarul, identificăm mecanismul „achiesării la pretenții” *stricto sensu*, numai dacă respectivele pretenții au fost deduse judecătii printr-o cerere, susceptibilă de tranșare în fond prin hotărârea instanței.

Pe de altă parte, întrucât achiesarea la pretenții, pentru a-și produce efectele, nu presupune acordul reclamantului, este disonantă sublinierea că instanța va da o hotărâre „la cererea” reclamantului, putându-se înțelege, *a contrario*, că în prezența unei achiesări totale la pretenții, judecata trebuie să continue atunci când reclamantul nu solicită pronunțarea hotărârii, să continue, deci, pentru rezolvarea unui litigiu care, practic, a devenit, prin achiesare, lipsit de obiect, ceea ce ar fi de domeniul absurdului¹⁰.

Astfel, s-a argumentat în doctrina juridică, faptul că recunoașterea totală a pretențiilor reclamantului de către pârât nu poate avea loc decât pe calea unei *mărturisiri pure și simple*, întrucât o mărturisire calificată sau complexă, în realitate, nu valorează achiesare, deoarece, în ambele cazuri, în fapt, pârâtul nu recunoaște pretențiile reclamantului¹¹.

⁹ C. Negrilă, *Noul Cod de procedură civilă*, vol. I (coord. Gabriel Boroi), *op. cit.*, p. 965.

¹⁰ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 40.

¹¹ G. Boroi, M. Stancu, *op. cit.*, p. 541.

Mai mult, întrucât legea procesual civilă nu distinge, mărturisirea poate fi judiciară sau extrajudiciară, după cum în doctrină s-a susținut și opinia potrivit căreia mărturisirea extrajudiciară, chiar coroborată cu alte dovezi, va determina numai pronunțarea unei hotărâri după parcurgerea procedurii de drept comun¹², iar în ceea ce privește forma achiesării pârâtului la pretențiile reclamantului, legea nu cuprinde prevederi exprese, astfel încât aceasta poate fi realizată atât *verbal* în fața instanței, cât și în scris, *prin înscris sub semnătură privată sau autentic*¹³.

În opinia noastră, întrucât dispozițiile procesual civile nu disting cu privire la efectele juridice ale mărturisirii judiciare și extrajudiciare prin raportare *stricto sensu* la recunoașterea pretențiilor reclamantului, considerăm că opinia conform căreia recunoașterea pretențiilor reclamantului poate fi atât judiciară, cât și extrajudiciară, își revendică plenar legitimitatea, întrucât prevalează în acest context analiza condițiilor intrinseci ale mărturisirii, în sensul în care validitatea ei este în strânsă conexitate cu caracterul neîndoielnic, clar, fără echivoc, dar mai ales realizată în legătură indisolubilă cu drepturile de care pârâtul poate dispune, fiind în acord și cu drepturile invocate de reclamant.

Cadrul normativ al art. 436 C. pr. civ. reglementează *efectele achiesării pârâtului la pretențiile reclamantului*, în sensul în care atunci când pârâtul recunoaște în tot sau în parte pretențiile reclamantului, instanța, la cererea acestuia din urmă, va pronunța o hotărâre în măsura recunoașterii, cu sublinierea faptului că, în ipoteza recunoașterii parțiale, judecata va continua cu privire la pretențiile rămase nerecunoscute, instanța urmând a pronunța, în același dosar, o a doua hotărâre asupra acestora. Astfel, prin hotărârea parțială se va dispune, totodată, disjungerea și constituirea unui dosar separat pentru judecarea în continuare a pretențiilor rămase nerecunoscute.

În cazul în care recunoașterea pretențiilor reclamantului are loc în fața instanței de apel, hotărârea primei instanțe va fi anulată, în tot sau în parte, în măsura recunoașterii, dispunându-și admiterea, în mod corespunzător, a cererii de chemare în judecată, conform art. 437 alin. (2) C. pr. civ.

Mai mult, în doctrină s-a susținut faptul că posibilitatea achiesării la pretențiile reclamantului trebuie recunoscută pârâtului *chiar și în fața instanței de recurs*¹⁴, întrucât faptul că legea procesual civilă nu permite administrarea altor probe în recurs în afară de înscrisuri nu poate constitui un argument în sensul inadmisibilității achiesării pârâtului la pretențiile reclamantului în fața instanței de recurs, deoarece, în definitiv, achiesarea (mărturisirea) este un act de dispoziție al pârâtului.

În dezacord cu opinia exprimată, s-a susținut faptul că recunoașterea poate fi realizată numai în apel, nu și în recurs¹⁵, deoarece recunoașterea pretențiilor reclamantului este o chestiune care ține de temeinicia hotărârii, iar în recurs sunt deduse analizei numai aspecte de nelegalitate, însă suntem deplin încredințați asupra legitimității opiniei conform căreia posibilitatea achiesării la pretențiile reclamantului trebuie recunoscută pârâtului *chiar și în fața instanței de recurs*, din perspectiva argumentului actului de dispoziție al pârâtului, neprohibit în calea de atac a recursului.

În opinia noastră, în logica sistemică a exercitării căilor de atac, legea nu interzice părților efectuarea de acte de dispoziție în recurs, această soluție rezultând fără echivoc din economia prevederilor Codului de procedură civilă, care reglementează renunțarea la judecată și tranzacția judiciară. Astfel, în cadrul normativ al căii extraordinare de atac, achiesarea pârâtului nu va putea fi provocată prin intermediul interrogatoriului, deoarece administrarea mijlocului procedural de obținere a mărturisirii nu este permisă în calea de atac a recursului, însă se va exprima spontan în fața instanței sau exprimată ulterior în scris și prezentată instanței de judecată, deci suntem deplin încredințați de legitimitatea opiniei exprimate în doctrină conform căreia posibilitatea achiesării la pretențiile reclamantului trebuie recunoscută pârâtului *chiar și în fața instanței de recurs*.

Mai mult, din prevederile art. 436 și art. 437 alin. (2) C. pr. civ., care nu disting într-o altă logică juridică, rezultă că achiesarea pârâtului la pretențiile reclamantului poate avea loc oricând anterior închiderea dezbaterilor, atât în fața primei instanțe, cât și a celei de apel, după cum în deplină conformitate cu art. 437 alin. (1) C. pr. civ., hotărârea pronunțată în temeiul recunoașterii pârâtului, atât

¹² M. Tăbârcă, *Drept procesual civil*, vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 466.

¹³ G. Boroș, M. Stancu, *op. cit.*, p. 541.

¹⁴ G. Boroș, M. Stancu, *op. cit.*, p. 542, nota de subsol 2.

¹⁵ M. Tăbârcă, *op. cit.*, p. 468, nota nr. 532.

în cazul recunoașterii parțiale, cât și al recunoașterii totale, poate fi atacată numai cu recurs, la instanța ierarhic superioară, iar o astfel de hotărâre este susceptibilă și de exercitarea celorlalte căi extraordinare de atac (contestația în anulare și revizuirea), dacă sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate pentru exercitarea acestora.

În doctrina juridică s-a susținut faptul că *pârâtul va putea invoca împrejurarea că i-a fost viciat consimțământul* și în măsura în care se va face dovada în acest sens, va putea obține *anularea recunoașterii*, iar pe cale de consecință, lipsirea de fundament a hotărârii care a fost pronunțată numai pe temeiul poziției procesuale a pârâtului, fără să fi avut loc administrare de probatorii și dezbateri judiciară pe fondul pretențiilor¹⁶, însă într-o altă opinie s-a argumentat faptul că pârâtul nu va mai putea pune în discuție, într-un nou litigiu, actul său de recunoaștere, nu ca urmare a excepției lucrului judecat, ci pentru că manifestarea sa de voință, ca act procedural de dispoziție, a fost consemnată în cuprinsul hotărârii judecătorești în urma percepției directe, nemijlocite a judecătorului, iar hotărârea judecătorească are valoarea probatorie a unui înscris autentic, conform art. 269 alin. (1) C. pr. civ., care face dovada până la declararea sa ca fals, în deplină concordanță cu art. 270 alin. (1) C. pr. civ.¹⁷.

Din perspectiva unei opinii concurente, invocarea eventualelor vicii de consimțământ în recursul declarat împotriva hotărârii pronunțate pe baza recunoașterii pârâtului în condițiile art. 436 C. pr. civ. este inadmisibilă, întrucât această cale extraordinară de atac poate fi exercitată numai pentru motivele de casare prevăzute de lege, care nu permit decât un control de legalitate al hotărârii atacate. Mai mult, o analiză a viciilor de consimțământ în recurs ar ridica problema administrării altor mijloace de probă decât înscrisurile, ceea ce nu poate fi primit în această cale de atac, față de dispozițiile art. 492 C. pr. civ. În egală măsură, considerăm că nici pe calea unei acțiuni separate în anularea hotărârii pronunțate pe baza recunoașterii pârâtului nu s-ar mai putea invoca eventualele vicii ale actului de dispoziție al pârâtului, deoarece legea nu recunoaște o asemenea posibilitate în cazul hotărârii pronunțate în temeiul art. 436 C. pr. civ., așa cum o face în cazul hotărârii de expedient¹⁸.

Având în vedere opiniile doctrinare invocate, chiar dacă argumentarea primei opinii este seducătoare sub aspectul interpretării sistemice, nu vom adera la argumentele exprimate, întrucât perspectiva doctrinară este criticabilă din prisma eludării dispozițiilor art. 269 alin. (1) C. pr. civ. privind valoarea probatorie a hotărârii judecătorești, pe de o parte, dar fiind în vădit dezacord și cu prevederile art. 436 C. pr. civ., pe de altă parte, întrucât inadmisibilitatea invocării eventualelor vicii de consimțământ în recursul declarat împotriva hotărârii pronunțate pe baza recunoașterii pârâtului este o axiomă în plan procesual civil, sens în care nu vom susține eșafodajul argumentativ aferent opiniei conform căreia *pârâtul va putea invoca împrejurarea că i-a fost viciat consimțământul* și în măsura în care se va face dovada în acest sens, va putea obține *anularea recunoașterii*.

Din perspectiva art. 437 alin. (2) C. pr. civ., se poate constata faptul că în ipoteza normativă suntem în prezența achiesării totale sau parțiale la „hotărârea” primei instanțe, nu a achiesării la „pretențiile” deja tranșate prin acea hotărâre; ce e drept, sub aspectul consecințelor juridice, achiesarea la hotărâre semnifică, „indirect”, o achiesare la pretențiile reclamantului.

Prin achiesare la pretențiile celeilalte părți, litigiul rămâne irevocabil fără obiect, pronunțându-se o hotărâre în acest sens, întrucât, achiesând, pârâtul renunță nu numai la continuarea judecății, ci la orice formă de contestare viitoare a dreptului abandonat.

Hotărârea pronunțată în temeiul art. 436 C. pr. civ., dată în baza recunoașterii pretențiilor în tot sau în parte, este *lipsită de autoritate de lucru judecat, întrucât pronunțarea ei este rezultatul unui act de dispoziție al pârâtului, reflectat în hotărârea judecătorească*¹⁹, revendicându-și caracterul *executoriu de drept*, potrivit art. 488 alin. (1) pct. 9 C. pr. civ.

¹⁶ A. Nicolae, în V. M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, p. 991-992.

¹⁷ C. Negrilă, *Noul Cod de procedură civilă*, vol. I (coord. Gabriel Boroș), *op. cit.*, p. 817.

¹⁸ G. Boroș, M. Stancu, *op. cit.*, p. 542, nota de subsol 4.

¹⁹ G. Boroș, M. Stancu, *op. cit.*, p. 543, nota de subsol 2.

Se cuvine a sublinia, în acest context, faptul că s-a argumentat în doctrina juridică²⁰ asupra achiesării ca fiind un contract judiciar sau extrajudiciar, iar achiesarea realizată în fața instanței de judecată se transpune într-o hotărâre de expedient²¹, opinie pe care nu o împărtășim întrucât tranzacția este sinalagmatică și oneroasă, în contrast cu achiesarea care este unilaterală și produce efecte indiferent de acceptarea celeilalte părți. Pe de altă parte, contractul judiciar poate interveni și ulterior pronunțării hotărârii, corelativ cu dobândirea autorității lucrului judecat, în timp ce achiesarea la pretenții poate avea loc până la începerea dezbaterilor asupra fondului, iar achiesarea la hotărâre până la rămânerea ei definitivă.

Păstrând linia argumentării, s-a susținut în literatura de specialitate, teza potrivit căreia renunțând la un drept al său, autorul achiesării nu va mai putea contesta în viitor acel drept, care ar aparține altuia, *ipso logico*, hotărârea judecătorească prin care se constată renunțarea dobândește autoritate de lucru judecat²², opinie disidentă în sfera dreptului procesual civil la care nu achiesăm, întrucât structura sistemică a hotărârilor judecătorești pronunțate în baza recunoașterii pretențiilor valorizează juridic autoritatea epistemică a principiului disponibilității, nefiind realizată o judecată *in terminis*, rolul dezbaterilor judiciare fiind substituit de actul de dispoziție al părții pe care instanța îl validează prin hotărârea pronunțată – punând capăt litigiului în mod definitiv (în cazul renunțării la dreptul pretins) sau cu posibilitatea pentru parte de a sesiza din nou instanța și de a obține sancționarea dreptului său, în măsura în care nu s-a prescris dreptul material la acțiune (în cazul renunțării la judecată)²³.

Într-o asemenea ipoteză, judecătorul nu mai stabilește materialitatea faptelor pentru a deduce regula de drept, verificările pe care le face în legătură cu actele de dispoziție neavând vreo legătură intrinsecă cu fondul litigiului, iar faptul că, în cazul renunțării la drept, partea nu va mai putea aduce litigiul în fața instanței de judecată nu se datorează incidenței autorității de lucru judecat, ci împrejurării că aceasta nu mai poate reveni asupra actului de voință manifestat și constatat printr-o hotărâre care are valoarea înscrisului autentic.

Întrucât instanța a autentificat prin hotărârea pronunțată voința părții litigante, singura prerogativă pe care o are partea litigantă se referă la capacitatea de a demonstra că hotărârea nu corespunde realității prin mecanismul normativ al recunoașterii valorii probatorii a unui înscris autentic [art. 434 raportat la art. 269 alin. (1) C. pr. civ.], care face dovada până la declararea sa ca falsă, în condițiile art. 270 alin. (1) C. pr. civ.

În ipoteza în care, recunoașterea pârâtului este numai *în parte*, instanța de judecată, la cererea reclamantului, va pronunța o hotărâre parțială, în măsura recunoașterii. În acest caz judecata va continua, cu privire la *pretențiile rămase nerecunoscute*, potrivit prevederilor dreptului comun, asupra cărora instanța de judecată va pronunța o nouă hotărâre în urma unor dezbateri contradictorii, pronunțând de această dată o *hotărâre care este înzestrată cu autoritatea lucrului judecat*.

4. Hotărâri prin care se încuviințează învoiala părților – tranzacția judiciară. Recunoașterea veșmântului procedural al convenției părților litigante fără acreditarea autorității de lucru judecat

Din punct de vedere al dreptului substanțial, contractul de tranzacție este reglementat prin dispozițiile art. 2267-2278 C. civ., norme care prevăd condițiile de formă și de fond ale acestui act juridic, în sensul în care „tranzacția este contractul prin care părțile previn sau sting un litigiu, inclusiv în faza executării silite, prin concesi sau renunțări reciproce la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la una la cealaltă. Prin tranzacție se pot naște, modifica sau stinge raporturi juridice diferite de cele ce fac obiectul litigiului dintre părți”.

În deplină concordanță cu art. 438-441 C. pr. civ., sunt edictate de legea procesual civilă, aspectele de ordin strict procedural ale tranzacției judiciare, deci ale tranzacției încheiate de părți cu scopul stingerii unui litigiu aflat pe rolul instanței, prin pronunțarea unei hotărâri de expedient. Tranzacția poate fi

²⁰ P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 355-356.

²¹ A se vedea J. Vincent, S. Guinchard, *Procedure civile*, Dalloz, Paris, 1994, p. 1295.

²² I. Deleanu, *op. cit.*, p. 43.

²³ A. Nicolae, *Relativitatea și opozabilitatea efectelor hotărârii judecătorești*, Editura Universul Juridic, București, 2008, p. 272.

încheiată în orice etapă a litigiului, în primă instanță sau în căile de atac, conform prevederilor imperative ale art. 462 C. pr. civ., dar și în faza executării silite, în deplin acord cu dispozițiile art. 2267 C. civ.

Natura juridică a hotărârii de expedient și-a disputat identitatea procesuală în arena doctrinei juridice, cu atât mai mult cu cât se precizează *in terminis* din perspectiva art. 439 C. pr. civ. faptul că „tranzacția va fi încheiată în formă scrisă și va alcătui dispozitivul hotărârii.”

Astfel s-au conturat două opinii, conform cărora, pe de o parte, **într-o primă opinie**, actul instanței de judecată reprezintă o convenție autenticată de instanță și nu poate fi atacată decât prin acțiunea în nulitate, întrucât instanța nu judecă *stricto sensu*, ci doar *constată* sau *consfințește* voința părților, procesul nu se încheie prin dezbateri, ci pe baza consimțământului părților.

În raport de termenii și forma convenției părților, instanța, în virtutea rolului activ al judecătorului edictat de art. 22 alin. (2) C. pr. civ., va fi în măsură să constate faptul că nu poate pune capăt litigiului prin simpla *certificare* a convenției părților litigante, *exempli gratia*, în cazurile în care tranzacția intervenită între părți se referă la litigii aflate pe rolul altor instanțe de judecată.

În cazul în care tranzacția privește și alte clauze care prezintă interes pentru litigiul în care se solicită pronunțarea hotărârii de expedient, instanța va putea valorifica înțelegerea părților ca un înscris câștigat pricinii, potrivit forței probante a acesteia, soluție legitimă pe temeiul conversiunii actelor juridice în plan procesual, însă acest aspect se va impune a fi supus dezbaterii contradictorii, fiind valorizată dimensiunea normativă a art. 1.260 C. civ.

Într-o a doua opinie, actul instanței este o adevărată hotărâre, înzestrată cu autoritate de lucru judecată, susceptibilă de atac prin căile de atac ordinare, întrucât instanța de judecată conferă convenției dintre părțile litigante, prin intervenția sa, forma și caracterul unei hotărâri judecătorești.

Din perspectiva doctrinei procesual civile franceze, „hotărârea de expedient” sau „hotărârea convenită” are o semantică restrictivă referindu-se la acele situații când instanța, observând acordul părților, pe baza constatărilor ei și a verificărilor procedurale, pronunță o „veritabilă hotărâre”, cuprinzând motivele și dispozitivul, care are astfel valoarea unui act jurisdicțional. Dimpotrivă, când pe baza art. 129 al Codului de procedură civilă francez, instanța doar constată concilierea părților litigante, ia act de „contractul judiciar” intervenit între ele, ea încheie un simplu proces-verbal, semnat de părțile litigante, dar și de instanță, care valorează titlu executoriu. În această logică procedurală, hotărârea de expedient este deci o veritabilă hotărâre cu autoritate de lucru judecat, pronunțată în materie contencioasă, prin care instanța se dezinvestește²⁴.

Achiesăm la prima opinie doctrinară invocată, întrucât instanța nu realizează o verificare jurisdicțională a pretențiilor deduse judecății, dezbaterile judiciare fiind substituite de contractul încheiat de părți, care va constitui dispozitivul hotărârii, *ipso logico*, hotărârea judecătorească reprezintă doar veșmântul procedural pe care o îmbracă convenția părților litigante, hotărâre care constituie *înscris autentic*²⁵.

Păstrând linia argumentării, efectul extinctiv al contractului de tranzacție este factorul generator al stingerii litigiului, așa încât sursa eficacității hotărârii nu reprezintă drept consecință a activității specifice pe care o desfășoară instanța de judecată, ci se va regăsi în voința părților; nu există aici verificare jurisdicțională ale cărei garanții să poată asigura o autoritate perfectă rezultatului²⁶.

Pe de altă parte, contractul de tranzacție consfințit prin hotărâre judecătorească, poate fi atacat de partea contractantă pe calea acțiunii în anulare, în rezoluțiune, iar de terț, prin intermediul acțiunii revocatorii (atunci când la baza contractului s-a aflat înțelegerea frauduloasă a părților), lipsind astfel de conținut hotărârea judecătorească.

Deși acțiunea în nulitate, în rezoluțiune sau în revocare este îndreptată împotriva contractului ca atare, consecința implicită este „dezbrăcarea” de eficacitate a hotărârii judecătorești, ca reverberații procedurale în planul anulării autorității de lucru judecat, în măsura în care autoritatea de lucru judecat

²⁴ J. Vincent, S. Guinchard, *op. cit.*, p. 138-140.

²⁵ A. Nicolae, *op. cit.*, p. 268.

²⁶ A se vedea Daniel Tomasin, *Essai sur l'autorité de la chose jugée en matière civile*, L.G.D.J., Paris, 1975, p. 114.

este recunoscută unei hotărâri judecătorești, iar această prerogativă, de a ataca soluția conținută de hotărârea judecătorească într-o manieră specifică dreptului substanțial, acreditează legitimitatea eșafodajului argumentativ potrivit căruia hotărârea judecătorească reprezintă doar veșmântul procedural, formal pe care îl îmbracă înțelegerea părților, iar nu actul jurisdicțional specific al instanței de judecată²⁷.

5. Observații concluzive. Revenind la *paradigma lui Kuhn prin probleme de tip puzzle*

Thomas Kuhn subliniază că un domeniu al cercetării științifice va progresa în mod rapid și sistematic abia atunci când existența unor paradigme va conferi problemelor ce stau în fața cercetătorului caracterul de probleme *puzzle*, în sensul în care „în condiții normale, cercetătorul științific nu este un inovator, ci un om care rezolvă probleme (*puzzles*), iar problemele asupra cărora se concentrează sunt tocmai acelea despre care el este convins că pot fi atât formulate, cât și rezolvate în cadrul tradiției științifice existente”²⁸.

Astfel, prezentul studiu a avut menirea de a valoriza juridic paradigma taxonomică a hotărârii judecătorești asigurând un sol hermeneutic al *științei normale* (în sensul teoriei lui Kuhn), respectiv a unei jurisprudențe unitare, cu rol predictibil din punct de vedere al principiilor și particularităților normative determinate pentru legitimitatea rolului jurisdicțional al hotărârii judecătorești, aducând în discuție urgența modificărilor *de lege ferenda* în privința hotărârilor cu termen de grație, dar și reliefând legitimitatea hotărârii de expedient numai ca înscris autentic, în niciun caz ca act jurisdicțional înzestrat cu autoritate de lucru judecat – aspecte procedurale esențiale care asigură acuratețe procedurală paradigmei taxonomice a hotărârii judecătorești, cu efecte plene în jurisprudența unitară a acestor categorii speciale de hotărâri judecătorești.

Până la o schimbare de paradigmă, desigur....

²⁷ A. Nicolae, *idem*.

²⁸ T. Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, op. cit., p. 97.